

Universiteit Utrecht

Bachelorthesis Pedagogische Wetenschappen

*'Wat is de samenhang tussen ouderlijk opvoedgedrag en warmte en
conflict in de siblingrelatie van kleuters?'*

Cursuscode: 200600042
Docent: Dr. K.L. Buist
Werkgroep: 6D

Studenten:
Kooistra, E. C. 3775240
Timmermans, B. G. C. 3785491
Van Zwol, P. D. 3738043
Wall, U. B. 3785769

Juni 2012

Abstract

The aim of the present study was to examine the relationship between parenting behavior (warmth/ support, negative control and psychological control) and warmth and conflict in the sibling relationship at the age of 4 to 6 years. The study also tried to examine differences in parenting behavior between mothers and fathers. Furthermore, this study tried to investigate the effects of specific sibling gender combinations on parenting and the sibling relationship. Participants were 302 parents who filled out questionnaires on parenting behaviour and sibling relationship (cross-sectional design). Results indicated a significant positive effect of warmth/ support on sibling warmth and a significant negative effect on sibling conflict. Negative control showed a significant effect on conflict but not on warmth. No significant effect of psychological control for both sibling warmth and sibling conflict was found. Moreover, differences were found for mothers and fathers concerning parenting; mothers seemed to give more warmth/ support than fathers did. No differences were found in negative and psychological control. No evidence was found of differences in parenting related to the specific sibling gender combinations. The different aspects of parenting and the quality of the sibling relationship are discussed.

Key-words: parenting behavior, warmth/support, negative control, psychological control, sibling relationship, warmth, conflict.

Theoretische inleiding

In dit onderzoek staat de volgende onderzoeksvraag centraal: “Wat is de samenhang tussen ouderlijk opvoedgedrag en warmte en conflict in de siblingrelatie van kleuters?” Doelstelling van het onderzoek is het inzicht in dit onderwerp te vergroten. Er is over dit onderwerp nog weinig wetenschappelijk onderbouwde kennis. Aanwezige kennis is voornamelijk gericht op de samenhang tussen positief opvoedgedrag en de kwaliteit van de siblingrelatie (broer/zusrelatie) en minder op negatief opvoedgedrag. Daarnaast zijn deze onderzoeken veelal uitgevoerd bij siblings in de adolescentiefase (Milevsky, Schlechter, & Machlev, 2011; Yu & Gamble, 2008).

Kinderen die in hetzelfde gezin opgevoed worden, door dezelfde ouders, zijn toch vaak heel verschillend van elkaar. De verschillen kunnen ontstaan door een andere genetische opmaak, leeftijd of sekse (Caspi et al., 2004). Mede door deze discrepantie ontstaan er verschillen in de kwaliteit van de siblingrelatie (Aquilar, O’Brein, August, Aoun, & Hektner, 2001). Ook ouderlijk opvoedgedrag beïnvloedt deze kwaliteit (Richmond, Stocker, & Rienks,

2005). Onderzoek (Criss & Shaw, 2005; Modry-Mandell, Gamble, & Taylor, 2007) heeft aangetoond dat er een wederzijdse beïnvloeding bestaat tussen de siblingrelatie en andere relaties van het kind, zoals de ouder-kind relatie (Brody, 1998; Brody, 2004; Garcia, Shaw, Winslow, & Yaggi, 2000). In de ouder-kind relatie ontwikkelt het kind gedragsstijlen en cognities die het meeneemt in de siblingrelatie (Garcia et al., 2000; Howe & Recchia, 2005; Karos, Howe, & Aquan-Assee, 2007). De opvoeding is een belangrijk onderdeel van de ouder-kindrelatie. Onder opvoeding wordt de manier verstaan waarop ouders met hun kind omgaan, hoe ze hun kinderen benaderen en hoe er binnen het gezin gecommuniceerd wordt (Wissink, Deković, & Meijer, 2006). Opvoedgedrag bestaat uit verschillende dimensies (Stattin & Kerr, 2000). Dit onderzoek richt zich op de dimensies warmte/ondersteuning evenals op negatieve en psychologische controle in het opvoedgedrag.

Warm/ ondersteunend opvoedgedrag wordt gekenmerkt door een hoge mate van sensitiviteit, responsiviteit en affectie (Dallaire & Weinraub, 2005; Landry, Smith, Miller-Loncar, & Swank, 1997; Zhou et al., 2002) en kan dus gezien worden als positief opvoedgedrag. Negatieve controle wordt gekenmerkt door fysieke bestraffing, ruwheid en kritiek (Braungart-Rieker, Garwood, & Stifter, 1997; Dallaire & Weinraub, 2005; Verhoeven, van Baar, Deković, & Bodden, 2010). Bij psychologische controle is er sprake van manipulatie van het kind (Reitz & Deković, 2006; Soenens, Luyckx, Vansteenkiste, Duriez, & Goossens, 2008; Verhoeven et al., 2010). Negatieve controle en psychologische controle kunnen dus gezien worden als dimensies van negatief opvoedgedrag.

Naast opvoedgedrag speelt de siblingrelatie een belangrijke rol in de omgang met elkaar. Siblingrelaties behoren tot de meest duurzame relationele context gedurende de gehele levensloop (Baumann, Dyches, & Braddick, 2005; Brody, 1998; Kretschmer & Pike, 2009). Siblings brengen veel tijd met elkaar door, waardoor de siblingrelatie van grote invloed is op de ontwikkeling van kinderen (Dunn, Slomkowski, & Beardsall, 1994; Howe, Rinaldi, Jennings, & Petrakos, 2002; Howe, Aquan-Assee, Bukowski, Lehoux, & Rinaldi, 2001; Kramer & Bank, 2005; Modry-Mandell et al., 2007). Een typische siblingrelatie bestaat zowel uit warmte als conflict (Deater-Deckard, Dunn, & Lussier, 2002). Een siblingrelatie waarin sprake is van affectie, intimiteit, kameraadschap en bewondering van en door de sibling wordt gedefinieerd als een warme en hechte siblingrelatie (Fox, Barrett, & Shortt, 2002). Er zijn echter grote verschillen in de mate van warmte tussen siblings (Branje, van Lieshout, van Aken, & Haselager, 2004; Brody, 1998). Naast siblingwarmte zijn conflicten tussen siblings een natuurlijk en frequent voorkomend verschijnsel (Howe, Fiorentino, & Gariépy, 2003). Voorbeelden van conflicten in de siblingrelatie zijn jaloezie, elkaar uitschelden en gemeen

doen tegen elkaar (Buist, 2012). Bovengenoemde concepten worden hieronder in relatie met elkaar besproken.

Samenhang ouderlijk opvoedgedrag en warmte in de siblingrelatie

Ouderlijke warmte/ responsiviteit blijkt vaak samen te hangen met warmte in de siblingrelatie (Kim, McHale, Osgood, & Crouter, 2006; Milevsky et al., 2011; Pike, Coldwell, & Dunn, 2005; Yu & Gamble, 2008; Zhou et al., 2002). Wanneer de warmte in de ouder-kind relatie afneemt, neemt ook de warmte in de siblingrelatie af (Shanahan, McHale, Crouter, & Osgood, 2008). Er zijn echter weinig studies die de directe invloed van psychologische en negatieve controle op de kwaliteit van de siblingrelatie beschrijven. Het is dus belangrijk hier meer onderzoek naar te doen. Dit onderzoek wil daaraan bijdragen. Gezien het feit dat gedrag van ouders door kinderen in hun siblinginteracties gemodelleerd kan worden (Brody, 1998; Karos et al., 2007; Pike et al., 2005) kan negatief opvoedgedrag van negatieve invloed zijn op de warmte in de siblingrelatie. In het huidige onderzoek wordt daarom de vraag “Wat is de samenhang tussen ouderlijk opvoedgedrag en warmte in de siblingrelatie van kleuters?” onderzocht. Er wordt verwacht dat de verschillende opvoedingsdimensies een unieke bijdrage leveren aan siblingwarmte: warmte/ ondersteuning zal positief gerelateerd zijn aan siblingwarmte. Negatieve en psychologische controle zullen daarentegen negatief gerelateerd zijn aan siblingwarmte.

Samenhang ouderlijk opvoedgedrag en conflict in de siblingrelatie

Onderzoek (Brody, 2004; Hakvoort, Bos, van Balen, & Hermans, 2010; Pike et al., 2005; Yu & Gamble, 2008) wijst uit dat negatief opvoedgedrag kan leiden tot meer conflicten tussen siblings. Deze studies maken echter geen onderscheid tussen negatieve en psychologische controle. Dit onderzoek wil deze verschillende aspecten belichten om te onderzoeken of ruwe fysieke bestraffing een andere samenhang met siblingconflict in de kleuterleeftijd vertoont dan manipulatie en kleineren. De kans op conflicten en agressie in de siblingrelatie wordt vergroot wanneer de mate van ouderlijke controle hoog is (Brody, 1998). Gebaseerd op het feit dat kinderen gedrag van ouders in hun siblingrelatie kunnen modelleren (Brody, 1998; Karos et al., 2007; Pike et al., 2005), kan zowel negatieve als psychologische controle samenhangen met conflicten in de siblingrelatie. Wanneer ouders warmte en ondersteuning bieden in de opvoeding kan dit leiden tot afname van conflicten in de siblingrelatie (Brody, 1998; Feinberg, McHale, Crouter, & Cumsille, 2003). Naar aanleiding van het bovenstaande is de volgende onderzoeksvraag opgesteld: “Wat is de samenhang tussen ouderlijk opvoedgedrag en conflict in de siblingrelatie?” Er worden minder conflicten in de siblingrelatie verwacht wanneer ouders meer warmte en ondersteuning bieden aan hun

kinderen. Daarnaast wordt verwacht dat meer negatieve en psychologische controle bijdragen aan meer conflicten in de siblingrelatie.

Verschillen in opvoedgedrag tussen vaders en moeders

Veel onderzoek naar opvoedgedrag is tot nu toe uitgevoerd onder moeders (Engle & Breaux, 1998; Gamble, Ramakumar, & Diaz, 2007; Marsiglio, Amato, Day, & Lamb, 2000). Onderzoekers gaan er vaak onterecht vanuit dat vaders veelal hetzelfde opvoedgedrag vertonen als de moeders (Simons & Conger, 2007). Er is dus minder bekend over opvoedgedrag van vaders en eventuele verschillen in opvoedgedrag tussen moeders en vaders.

Op basis van de sekse-roltheorie (Bem, 1974) kunnen verschillen worden verwacht in opvoedgedrag tussen moeders en vaders. Deze verschillen kunnen verklaard worden middels de verschillende eigenschappen die mannen en vrouwen van nature hebben. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat opvoedgedrag van moeders gekenmerkt wordt door warmte en ondersteuning, opvoedgedrag van vaders daarentegen heeft volgens deze theorie hieraan juist veelal een gebrek (McKinney & Renk, 2008). Resultaten van onderzoek naar warmte in opvoedgedrag is consistent met deze theorie (Aunola & Nurmi, 2005; Calzada, Eyberg, Rich, & Querido, 2004; Gamble et al., 2007; Grossmann et al., 2002; Verhoeven, Junger, van Aken, Deković, & van Aken, 2007). Weinig onderzoek heeft zich gericht op de dimensies psychologische en negatieve controle. Volgens onderzoek van Adamsons en Buehler (2007) blijken geen verschillen te bestaan in opvoedgedrag met betrekking tot psychologische controle. Met betrekking tot negatieve controle zijn geen onderzoeken gevonden, wel blijkt uit onderzoek dat vaders vaker vormen van negatief opvoedgedrag toepassen dan moeders (McKinney & Renk, 2008; Russell et al., 1998).

Naar aanleiding van bovenstaande wordt de volgende vraag gesteld: “In hoeverre zijn er verschillen tussen vaders en moeders in opvoedgedrag?” De verwachting is dat moeders meer warmte/ ondersteuning aan hun kinderen bieden dan vaders. Ook wordt verwacht dat vaders in vergelijking met moeders meer negatieve controle toepassen. Daarentegen wordt verondersteld dat er geen verschil is in de mate van psychologische controle in opvoedgedrag tussen moeders en vaders.

Invloed sibling-seksecombinatie op opvoedgedrag en siblingrelatie

De verschillen tussen sibling-seksecombinaties (zus-zus, zus-broer, broer-zus of broer-broer) in het ouderlijk opvoedgedrag zijn nog nauwelijks onderzocht. Er is wel onderzoek gedaan naar verschillen tussen de sekse van het individuele kind in het ouderlijk opvoedgedrag (Gryczkowski, Jordan, & Mercer, 2010; McKinney & Renk, 2008). Hieruit is gebleken dat vaders van zonen warmer zijn dan vaders van dochters (Gryczkowski et al.,

2010) en dat ouders bij jongens meer controle gebruiken dan bij meisjes (McKinney & Renk, 2008). In het huidige onderzoek wordt onderzocht of deze verschillen ook tussen de sibling-seksecombinaties bestaan. Daarnaast beoogt dit onderzoek meer duidelijkheid te krijgen over de invloed van de sibling-seksecombinatie op de kwaliteit van de siblingrelatie. Hoewel er ook onderzoeken zijn waaruit blijkt dat sekse weinig invloed heeft op de kwaliteit van de siblingrelatie (Howe et al., 2001), tonen de meeste onderzoeken aan dat er kwaliteitsverschillen zijn in de siblingrelatie gerelateerd aan de sibling-seksecombinatie (Deater-Deckard et al., 2002; Karos et al., 2007; Recchia & Howe, 2009; Weaver, Coleman, & Ganong, 2003). Siblings van verschillende sekse hebben meer conflicten dan siblings van dezelfde sekse (Deater-Deckard et al., 2002). Siblingparen met een oudere zus scoren hoger op warmte in de siblingrelatie dan paren met een oudere broer (Recchia & Howe, 2009). Naar aanleiding hiervan wordt verwacht dat in de zus-zus relatie de meeste warmte en minste conflicten zijn. In een broer-zus relatie wordt verwacht de minste warmte en de meeste conflicten te vinden. Naar aanleiding van bovenstaande wordt de volgende onderzoeksvraag gesteld: “Wat is de invloed van de sibling-seksecombinatie op het ouderlijk opvoedgedrag en op de warmte en conflict in de siblingrelatie van kleuters?” De verwachting is dat er verschillen tussen de sibling-seksecombinaties in warmte/ ondersteuning, psychologische en negatieve controle in de opvoeding en in warmte en conflict in de siblingrelatie gevonden worden.

Methode

Onderzoeksdesign

Deze bachelorthesis omvat een kwantitatief onderzoek onder ouders, zowel moeders als vaders. De ouders hebben minstens twee kinderen, waarvan één kleuter in de leeftijd van vier tot en met zes jaar. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van een cross-sectioneel onderzoek (Neuman, 2012). Ieder individu binnen de steekproef werd eenmaal getest en dit gebeurde binnen een tijdsbestek van twee maanden. De dataverzameling heeft plaatsgevonden aan de hand van samengestelde vragenlijsten. Ouders hebben via internet deze samengestelde vragenlijsten ingevuld over de siblingrelatie, opvoeding en ontwikkeling van het kind.

Steekproef

De totale steekproef bestaat uit 302 ouders (169 moeders, 31 vaders en 51 ouderparen), die over 251 kinderen de vragenlijst hebben ingevuld. Deze totale steekproef is onderverdeeld in drie aparte steekproeven: alleen moeders, alleen vaders en ouderparen. Er zijn aparte analyses voor moeders en vaders uitgevoerd. Deze data zijn gebruikt voor de

deelvragen één, twee en vier. Voor deelvraag drie zijn de ouderparen in één analyse gebruikt. Onderstaand worden de drie steekproeven beschreven.

Moeders. De steekproef van alleen moeders ($n = 169$) heeft een gemiddelde leeftijd van 35.64 jaar ($SD = 4.93$). Van de moeders heeft 98.8% de Nederlandse nationaliteit, 94.7% is getrouwd of samenwonend, 5.3% is alleenstaand. Het bruto maandinkomen varieert tussen minder dan 1250€ tot meer dan 5000€ ($Mdn =$ tussen 3750€ en 5000€). De steekproef heeft de vragenlijst ingevuld over 79 jongens (46.7%) en 90 meisjes (53.3%) met een gemiddelde leeftijd van 4.69 jaar ($SD = .69$).

Vaders. De steekproef van alleen vaders ($n = 31$) heeft een gemiddelde leeftijd van 38.42 jaar ($SD = 4.47$). Van de vaders heeft 96.8% de Nederlandse nationaliteit, 87.1% is getrouwd of samenwonend, 12.9% is alleenstaand. Het bruto maandinkomen ligt tussen 1250€ en meer dan 5000€ ($Mdn =$ tussen 3750€ en 5000€). De vragenlijsten zijn ingevuld over 17 jongens (54.8%) en 14 meisjes (45.2%) met een gemiddelde leeftijd van 4.67 ($SD = .66$).

Ouderparen. In de steekproef van ouderparen ($n = 51$) is de gemiddelde leeftijd van moeders 36.47 jaar ($SD = 4.35$), vaders zijn gemiddeld 39.04 jaar ($SD = 5.04$). Binnen deze steekproef heeft 98% van de moeders en 100% van de vaders de Nederlandse nationaliteit, alle ouderparen zijn getrouwd of samenwonend en het bruto maandinkomen ligt tussen 1250€ en meer dan 5000€ (door moeders gerapporteerde $Mdn =$ tussen 3750€ en 5000€, door vaders gerapporteerde $Mdn =$ meer dan 5000€). De vragenlijsten zijn ingevuld over 27 jongens (52.9%) en 24 meisjes (47.1%) met een gemiddelde leeftijd van 4.73 jaar ($SD = .70$).

Werving en dataverzameling

De werving van de participanten heeft zowel persoonlijk, telefonisch als via de e-mail plaats gevonden. Er is contact gezocht met ouders via het eigen netwerk, basisscholen en kinderdagverblijven. De directie van basisscholen en kinderdagverblijven hebben een brief ontvangen met uitleg over het onderzoek. De ouders hebben een brief ontvangen waarin informatie werd gegeven over het onderzoek. In deze brief stond het internetadres waar ouders de vragenlijst in konden vullen. Het invullen van de vragenlijst heeft via internet plaats gevonden. De totale duur van het onderzoek is voor iedere respondent 30-45 minuten. Er is sprake van een selecte steekproef. Hoewel de steekproef van voldoende omvang is, zijn de respondenten niet aselekt aan de onderzoeksconditie toegewezen.

Meetinstrumenten

Binnen dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de Comprehensive Early Childhood Parenting Questionnaire ([CECPAQ]; Verhoeven et al., 2010) dat het concept

“Opvoedingsgedrag” meet. De CECPAQ bestaat uit 50 items. De vragenlijst is bedoeld om verschillende aspecten van de ouderlijke opvoeding te meten. De vragenlijst is opgedeeld in de drie subschalen warmte/ ondersteuning, controle en stimuleren. Voor dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de subschalen warmte/ ondersteuning (15 items) en controle waarbij wordt gekeken naar negatieve controle (vijf items) en psychologische controle (vijf items). Een voorbeelditem uit de subschaal warmte/ ondersteuning is: “Ik knuffel, kus en omarm mijn kind zonder speciale reden”. Een voorbeelditem uit de subschaal negatieve controle is: “Als mijn kind ongehoorzaam is, geef ik hem een tik”. “Als mijn kind niet aan mijn verwachtingen voldoet, zeg ik dat hij/zij zich moet schamen” is een voorbeelditem uit het deelaspect psychologische controle. Ouders kunnen antwoord geven aan de hand van een zes-puntsschaal: nooit, bijna nooit/ zelden, soms wel/ soms niet, regelmatig, vaak en altijd. De schaalscores van de respondenten zijn berekend door het gemiddelde van de bijbehorende items te berekenen. De interne consistentie van de door moeders gerapporteerde schalen warmte/ ondersteuning ($\alpha = .90$), negatieve controle ($\alpha = .70$) en psychologische controle ($\alpha = .70$) is voldoende tot goed gebleken. De door vaders gerapporteerde scores op de schalen warmte/ ondersteuning ($\alpha = .91$), negatieve controle ($\alpha = .72$) en psychologische controle ($\alpha = .70$) blijken eveneens van voldoende tot goede betrouwbaarheid.

De kwaliteit van de siblingrelatie wordt gemeten door de Parent Report of Early Sibling relationship quality ([PRE-SIB]; Buist, 2012). De PRE-SIB is een vragenlijst die bestaat uit 37 items en is gebaseerd op de subschalen warmte, macht, conflict en differentiële ouderlijke behandeling, bestaande uit affectie en controle van vader en moeder. Voor dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de subschalen warmte (18 items) en conflict (12 items). Een voorbeelditem van de subschaal warmte is: “Mijn kind doet aardige dingen voor deze broer/zus”. Uit de subschaal conflict is een voorbeelditem: “Mijn kind is jaloers op deze broer/zus”. Vragen uit beide subschalen worden beantwoord met de antwoordcategorieën nauwelijks, niet zoveel, een beetje, veel, extreem veel. De schaalscores van de respondenten zijn geconstrueerd door het gemiddelde van de bijbehorende items te berekenen. Controle van interne consistentie heeft een goed resultaat opgeleverd, voor zowel de door moeders gerapporteerde warmte ($\alpha = .90$) en conflict ($\alpha = .86$) als de door vaders gerapporteerde warmte ($\alpha = .82$) en conflict ($\alpha = .84$) in de siblingrelatie.

Resultaten

Samenhang ouderlijk opvoedgedrag en warmte in de siblingrelatie

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag “Wat is de samenhang tussen ouderlijk opvoedgedrag en warmte in de siblingrelatie in de kleuterleeftijd?” zijn twee Pearson-Correlatie analyses uitgevoerd (één voor moeders en één voor vaders). Uit de analyse van de resultaten blijkt dat er sprake is van een significante positieve samenhang tussen warmte/ ondersteuning en siblingwarmte gerapporteerd door moeders ($r(218) = .31, p < .001$) en ook door vaders ($r(80) = .32, p = .003$). Voor negatieve en psychologische controle is zowel bij moeders ($r(218) = -.08, p = .22$ en $r(218) = -.04, p = .55$) als bij vaders ($r(80) = .01, p = .94$ en $r(80) = -.05, p = .65$) geen significant verband met siblingwarmte gevonden.

Om te toetsen of er een significant *effect* is van ouderlijk opvoedgedrag op siblingwarmte is zowel voor moeders als voor vaders een multiële regressieanalyse uitgevoerd. De resultaten staan vermeld in Tabel 1. Uit de analyse blijkt, in overeenstemming met de verwachting, dat er een significant positief effect is van ouderlijke warmte/ondersteuning op siblingwarmte. Dit geldt zowel voor moeders ($\beta = .33, p < .001$) als voor vaders ($\beta = .35, p = .003$). Een hogere mate van warmte/ ondersteuning hangt samen met meer warmte in de siblingrelatie. In tegenstelling tot de verwachting is er zowel voor moeders ($\beta = -.09, p = .25$) als voor vaders ($\beta = .10, p = .41$) geen significant effect van negatieve controle op siblingwarmte gevonden. Ook psychologische controle laat zowel voor moeders ($\beta = .09, p = .27$) als voor vaders ($\beta = .01, p = .93$) geen significant effect op siblingwarmte zien.

Samenhang ouderlijk opvoedgedrag en conflict in de siblingrelatie

In de analyse van de resultaten wordt tevens antwoord gegeven op de deelvraag: “Wat is de samenhang tussen ouderlijk opvoedgedrag en conflict in de siblingrelatie in de kleuterleeftijd?” Er is gebruik gemaakt van twee Pearson-Correlatie analyses. Vervolgens zijn er twee multiële regressieanalyse uitgevoerd. Daarbij is gekeken of ouderlijk opvoedgedrag een significant effect heeft op conflict in de siblingrelatie. De analyses zijn afzonderlijk uitgevoerd voor moeders en vaders. Uit de Pearson-Correlatie analyse van de moederdata blijkt dat negatieve controle ($r(218) = .30, p < .001$) en psychologische controle ($r(218) = .29, p < .001$) significant positief gerelateerd zijn aan conflict in de siblingrelatie. Warmte/ ondersteuning ($r(218) = -.22, p = .001$) is significant negatief gerelateerd aan conflict in de siblingrelatie. Conflict in de siblingrelatie, gerapporteerd door vaders, correleert alleen significant positief met negatieve controle ($r(80) = .46, p < .001$).

Tabel 1

Resultaten van de Vier Multipele Regressieanalyse van Ouderlijk Opvoedgedrag (Warmte/Ondersteuning, Negatieve Controle en Psychologische Controle) op Warmte en Conflict in de Siblingrelatie

	Siblingwarmte				Siblingconflict			
	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>B</i>	<i>R</i> ²	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>R</i> ²
Moeder (<i>n</i> = 220)				.11***				.14***
Warmte/ondersteuning	.35	.07	.33***		-.19	.08	-.16*	
Negatieve controle	-.09	.07	-.09		.22	.08	.21**	
Psychologische controle	.08	.07	.09		.15	.08	.14	
Vader (<i>n</i> = 82)				.11*				.22***
Warmte/ondersteuning	.29	.09	.35**		.07	.12	.06	
Negatieve controle	.09	.10	.10		.60	.13	.51***	
Psychologische controle	.01	.09	.01		-.07	.12	-.07	

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

In Tabel 1 worden de resultaten van de multipele regressieanalyses weergegeven. Bij de analyse van de moederdata is er een negatief significant effect gevonden van warmte/ondersteuning op conflict in de siblingrelatie ($\beta = -.16$, $p = .017$). Meer warmte en ondersteuning in het opvoedgedrag van moeders leidt tot minder conflict in de siblingrelatie. Negatieve controle heeft een positief significant effect op conflict in de siblingrelatie ($\beta = .21$, $p = .005$). Meer negatieve controle in het opvoedgedrag van moeders leidt tot meer conflict in de siblingrelatie. Er wordt geen significant effect gevonden tussen psychologische controle en conflict in de siblingrelatie ($\beta = .14$, $p = .06$). Uit de analyse van de vaderdata blijkt dat er een significant effect is van negatieve controle op conflict in de siblingrelatie ($\beta = .51$, $p < .001$). Een hogere mate van negatieve controle leidt tot meer conflict in de siblingrelatie. Warmte/ondersteuning ($\beta = .06$, $p = .57$) en psychologische controle ($\beta = -.07$, $p = .53$) van vader hebben geen significant effect op conflict in de siblingrelatie.

Verschillen in opvoedgedrag tussen vaders en moeders

Om de onderzoeksvragen met betrekking tot de verschillen tussen moeders en vaders in ouderlijke warmte/ ondersteuning en negatieve controle te beantwoorden, zijn eenzijdige afhankelijke T-toetsen uitgevoerd. De resultaten van deze analyses zijn weergegeven in Tabel 2.

Tabel 2

Gemiddelden, Standaarddeviaties en T-toets voor Warmte/Ondersteuning, Negatieve Controle en Psychologische Controle

	Moeders (<i>n</i> = 51)		Vaders (<i>n</i> = 51)		T-toets
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>T</i>
Warmte/ ondersteuning	4.85	.50	4.51	.55	3.78*
Negatieve controle	2.40	.52	2.44	.48	-.55
Psychologische controle	1.60	.47	1.71	.53	-1.20

* $p < .001$

Het blijkt dat moeders en vaders significant van elkaar verschillen in het bieden van warmte/ ondersteuning ($t(50) = 3.78, p < .001$). Hierbij bieden moeders significant meer warmte/ ondersteuning in de opvoeding dan vaders. Daarnaast is er geen significant resultaat gevonden met betrekking tot verschillen tussen moeders en vaders in het toepassen van negatieve controle ($t(50) = -.55, p = .59$). Om verschillen tussen moeders en vaders in het toepassen van psychologische controle te onderzoeken, is een tweezijdige afhankelijke T-toets uitgevoerd. Er is geen significant resultaat gevonden met betrekking tot verschillen tussen moeders en vaders in het toepassen van psychologische controle ($t(50) = -1.20, p = .24$).

Invloed sibling-seksecombinatie op opvoedgedrag en siblingrelatie

Door middel van enkelvoudige variantieanalyses (ANOVA's) is onderzocht in hoeverre er verschillen zijn tussen de sibling-seksecombinaties in ouderlijk opvoedgedrag en de kwaliteit van de siblingrelatie. Bij deze deelvraag is gekeken naar mogelijke verschillen in warmte/ ondersteuning, negatieve en psychologische controle die moeders en vaders bieden aan verschillende sibling-seksecombinaties. Daarnaast is gekeken naar mogelijke verschillen in warmte en conflict in de siblingrelatie van sibling-seksecombinaties. Deze analyses hebben geen significant effect uitgewezen, zie Tabel 3. Sibling-seksecombinaties verschillen dus niet significant in opvoedgedrag van moeders en vaders en in de kwaliteit van de siblingrelatie.

Tabel 3
Enkelvoudige Variantieanalyses voor Moeders (n = 169) en Vaders (n = 31)

	Moeders (n = 169)									
	Broer-broer (n = 36)		Broer-zus (n = 34)		Zus-zus (n = 44)		Zus-broer (n = 55)		ANOVA	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	F	P
Sibling warmte	4.03	.62	4.11	.68	4.28	.43	4.14	.55	1.29	.28
Sibling conflict	2.96	.63	2.78	.59	2.68	.68	2.67	.63	1.73	.16
Warmte/ondersteuning	4.69	.52	4.84	.55	4.90	.49	4.83	.52	1.18	.31
Negatieve controle	2.61	.59	2.49	.60	2.47	.61	2.49	.52	.49	.69
Psychol. controle	1.86	.63	1.66	.60	1.90	.61	1.82	.59	1.07	.37
	Vaders (n = 31)									
	Broer-broer (n = 9)		Broer-zus (n = 8)		Zus-zus (n = 6)		Zus-broer (n = 8)		ANOVA	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	F	P
Sibling warmte	3.79	.50	4.00	.31	4.14	.45	3.94	.38	1.13	.35
Sibling conflict	2.93	.37	2.54	.43	3.28	.81	2.82	.56	2.18	.11
Warmte/ondersteuning	4.69	.46	4.73	.54	4.37	.61	4.38	.41	1.19	.33
Negatieve controle	2.49	.54	2.38	.58	2.97	.41	2.45	.45	1.81	.17
Psychol. controle	1.82	.57	1.63	.56	2.10	.43	1.85	.75	.72	.55

* $p < .05$

Discussie

Samenhang tussen ouderlijk opvoedgedrag en warmte in de siblingrelatie

Eén van de deelvragen van dit onderzoek was of er een samenhang bestaat tussen ouderlijk opvoedgedrag en warmte in de siblingrelatie van kleuters. Er werd een positieve samenhang tussen de concepten warmte/ ondersteuning en siblingwarmte verwacht. Negatieve en psychologische controle zouden naar verwachting negatief aan siblingwarmte gerelateerd zijn. Uit de resultaten blijkt, zoals verwacht, dat er een significant positief effect van ouderlijke warmte/ondersteuning op siblingwarmte bestaat. Negatieve en psychologische controle hebben daarentegen, zowel voor moeders als vaders, geen significant effect op warmte in de siblingrelatie. Het gevonden positieve effect van warmte/ondersteuning in het ouderlijk opvoedgedrag op siblingwarmte is in overeenstemming met eerdere studies (Milevsky et al., 2011; Pike et al., 2005; Yu & Gamble, 2008; Zhou et al., 2002). Een verklaring hiervoor is dat, hoewel het meeste onderzoek is uitgevoerd onder adolescenten (Yu

& Gamble, 2008), het samenspel van ouderlijke warmte/ ondersteuning en siblingwarmte ook in de kleuterleeftijd blijkt te bestaan.

Negatieve en psychologische controle blijken echter niet samen te hangen met warmte die siblings in hun relatie ervaren. Een mogelijke verklaring hiervoor biedt de sociale leertheorie van Bandura (1978) die ervan uit gaat dat gedrag wordt aangeleerd door anderen te observeren en imiteren (modeling). Vanuit dit model wordt siblingwarmte meer beïnvloed door ouderlijke warmte dan door negativiteit. Andere factoren die de siblingwarmte mogelijk beïnvloeden zijn temperament van het kind (Calkins, Dedmon, Gill, Lomax, & Johnson, 2002) en de aanwezigheid van internaliserende en/of externaliserende problemen van een sibling (Gill & Calkins, 2003; Waite, Shanahan, Calkins, Keane, & O'Brien, 2011).

Samenhang ouderlijk opvoedgedrag en conflict in de siblingrelatie

In dit onderzoek is tevens nagegaan wat de samenhang is tussen ouderlijk opvoedgedrag en conflict in de siblingrelatie in de kleuterleeftijd. Hierbij was de verwachting dat meer ouderlijke warmte en ondersteuning zouden samenhangen met minder conflict in de siblingrelatie. Daarnaast werd verwacht dat meer negatieve en psychologische controle zouden bijdragen aan meer conflict in de siblingrelatie. Het huidige onderzoek bevestigt inderdaad dat meer ouderlijke warmte/ ondersteuning leidt tot minder conflict in de siblingrelatie. Deze resultaten zijn in overeenstemming met eerder onderzoek (Brody, 1998; Feinberg et al., 2003).

Daarnaast heeft het huidige onderzoek aangetoond dat negatieve controle leidt tot meer conflict in de siblingrelatie. Dit wordt ook bevestigd in eerdere onderzoeken (Brody, 1998; Hakvoort et al., 2010, Pike et al., 2005). Uit deze onderzoeken blijkt dat negatief opvoedgedrag kan leiden tot meer conflict in de siblingrelatie. Een mogelijke verklaring hiervoor is modeling waarbij openlijke negativiteit in de ouder-kindrelatie wordt overgenomen in de siblingrelatie (Garcia et al., 2000; Howe & Recchia, 2005). Psychologische controle lijkt echter niet samen te hangen met meer conflicten in de siblingrelatie. Het is moeilijk om hier een verklaring voor te geven aangezien eerder onderzoek voornamelijk is uitgevoerd bij adolescenten (Yu & Gamble, 2008). Een mogelijke verklaring zou kunnen liggen in de aard van de psychologische controle waarbij het gaat om gedragingen zoals kleineren en negeren (Verhoeven et al., 2010). Deze gedragingen zijn mogelijk nog te gecompliceerd voor kleuters en worden daarom wellicht minder sterk overgenomen in de siblingrelatie.

Verschillen in opvoedgedrag tussen moeders en vaders

De resultaten van dit onderzoek bevestigen de verwachting dat moeders meer warmte/

ondersteuning aan hun kinderen bieden dan vaders. Dit is consistent met bevindingen van onder andere Calzada en collega's (2004). Uit dit onderzoek blijkt tevens dat moeders en vaders niet verschillen in de mate waarin zij negatieve controle toepassen binnen de opvoeding. De vergelijking met eerder onderzoek kan hier niet gemaakt worden aangezien geen onderzoeken gevonden zijn die zich hebben gericht op negatieve controle. Met betrekking tot het toepassen van psychologische controle binnen de opvoeding worden eveneens geen verschillen gevonden tussen moeders en vaders. Dit is consistent met eerder onderzoek van Adamsons en Buehler (2007).

Dit onderzoek wijst dus uit dat moeders en vaders verschillen in de mate waarin zij warmte/ ondersteuning bieden, maar niet in de mate waarin zij negatief opvoedgedrag vertonen. Verschil in warmte/ ondersteuning tussen moeders en vaders kan verklaard worden vanuit de eerdergenoemde sekse-rol theorie, waarin verschillen tussen moeders en vaders verklaard kunnen worden door middel van verschillende eigenschappen die zij van nature hebben (Bem, 1974). De sekse-rol theorie biedt echter geen verklaring voor de gelijke mate van negatief opvoedgedrag tussen moeders en vaders. De sociale roltheorie daarentegen kan dit wel. Deze theorie ziet sekserollen als een dynamisch aspect van de cultuur (Eagly, Wood, & Diekman, 2000). Hierdoor kunnen de verschillende rollen van moeders en vaders binnen het gezin dus veranderen. Zo hebben veranderingen in de maatschappij er bijvoorbeeld toe geleid dat vaders tegenwoordig meer tijd met hun kinderen doorbrengen en dus een grotere bijdrage leveren aan de opvoeding dan vroeger (Sayer, Bianchi, & Robinson, 2004). Opvoeding is de afgelopen decennia mogelijk met name op het gebied van controle veranderd waardoor de rollen van ouders op dit gebied meer gelijk zijn geworden.

Invloed sibling-seksecombinatie op opvoedgedrag en siblingrelatie

Er is, tegen de verwachting in, geen ondersteuning gevonden voor de hypothesen met betrekking tot verschillen tussen sibling-seksecombinaties in ouderlijk opvoedgedrag en de kwaliteit van de siblingrelatie. Naar aanleiding van eerder onderzoek naar verschillen tussen de sekse van het individuele kind in ouderlijk opvoedgedrag, werd verwacht meer negatieve en psychologische controle van ouders te zien in de sibling-seksecombinatie van jongens dan van meisjes (Gryczkowski et al., 2010; McKinney & Renk, 2008). Daarnaast was de verwachting dat sibling-seksecombinaties met een oudere zus meer warmte en minder conflicten zouden laten zien dan siblingrelaties met een oudere broer (Recchia & Howe, 2009). Er is echter geen significant effect gevonden. Dit is in overeenstemming met onderzoek van Howe en collega's (2001). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat voornamelijk het samenspel van individuele kindkenmerken zoals sociale vaardigheden,

flexibiliteit en agressie invloed uitoefenen op het ouderlijk opvoedgedrag en de kwaliteit van de siblingsrelatie (Gryczkowski et al., 2010; Karos et al., 2007). De seksecombinatie van siblings lijkt daarentegen weinig invloed te hebben. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat sekseverschillen bij de onderzochte kinderen nog niet helemaal gemanifesteerd zijn. Dit is consistent met de psychoanalytische theorie van Freud (Freud, 1972) die stelt dat kinderen in de kleuterleeftijd pas beginnen het gedrag van de ouder van dezelfde sekse te imiteren.

Het huidige onderzoek is echter, voor zover bekend, het eerste onderzoek waarbij de verschillen in ouderlijke warmte/ ondersteuning, negatieve en psychologische controle tussen de sibling-seksecombinaties zijn onderzocht. Aanvullend onderzoek is nodig om de gevonden resultaten te bevestigen of te weerleggen.

Sterke punten en beperkingen

De huidige studie heeft een aantal sterke punten ten opzichte van eerdere onderzoeken. Eerdere onderzoeken hebben zich veelal alleen op moeders gericht (Engle & Breaux, 1998; Gamble et al., 2007; Marsiglio et al., 2000). Dit onderzoek richt zich zowel op opvoedgedrag van moeders als van vaders. Tevens is reeds aanwezige kennis voornamelijk gericht op de samenhang tussen positief opvoedgedrag en de kwaliteit van de siblingrelatie maar minder op negatief opvoedgedrag en de samenhang met de kwaliteit van de siblingrelatie. Huidig onderzoek belicht deze samenhang wel. Een ander sterk punt is dat dit onderzoek zich richt op kinderen in de kleuterleeftijd en hun ouders. Hier is nog maar weinig onderzoek naar gedaan; veel onderzoek is namelijk uitgevoerd onder adolescenten (Milevsky et al., 2011; Yu & Gamble, 2008). De gebruikte onderzoeksinstrumenten kennen goede psychometrische eigenschappen. Hierdoor is er sprake van een hoge mate van betrouwbaarheid binnen dit onderzoek. Ook is er een anonieme vragenlijst gebruikt waardoor de mogelijkheid tot het geven van sociaal wenselijke antwoorden wordt verkleind. Hierbij is tevens aandacht voor het ethische aspect van het onderzoek. De gegevens zijn vertrouwelijk behandeld waarbij de privacy van ouders en kind zijn gewaarborgd.

Naast de genoemde sterke punten kent deze studie ook een aantal beperkingen. Zo kan als beperking worden gezien dat voornamelijk gezinnen met de Nederlandse etniciteit deel uitmaakten van de steekproef. Er is dus weinig sprake van diversiteit in etniciteit binnen de steekproef. Daarnaast betreft het een select gekozen steekproef, waardoor de resultaten slechts beperkt te generaliseren zijn. Tevens is de steekproef die onderzocht is voor de deelvraag met betrekking tot verschillen tussen moeders en vaders vrij klein ($n = 51$). In de praktijk is gebleken dat het erg moeilijk is om ouders te vinden die beiden de vragenlijst over

hun kind in willen/ kunnen vullen. Hier ligt dus een uitdaging voor toekomstig onderzoek met betrekking tot dit onderwerp.

Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie

Huidig onderzoek heeft bij een relatief normaal ontwikkelde groep kleuters gekeken hoe opvoeding de siblingrelatie in deze leeftijd beïnvloedt. Daarbij is zowel de samenhang tussen positief als negatief ouderlijk opvoedgedrag en de kwaliteit van de siblingrelatie onderzocht. Tevens is getracht de eerste wetenschappelijk onderbouwde bevindingen te verkrijgen met betrekking tot de vraag in hoeverre ouders in hun opvoedgedrag reageren op de sibling-seksecombinatie. Dit zijn belangrijke eerste stappen. Het onderzoek levert hiermee een bijdrage aan de huidige kennis met betrekking tot het onderwerp. In vervolgonderzoek zou gekeken kunnen worden naar meer kwetsbare groepen om op die manier te kijken of en hoe deze processen overeenkomen of verschillen tussen “normale” en kwetsbare kinderen.

Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek

Bij dit onderzoek is gebruik gemaakt van een cross-sectioneel design. Hierdoor kunnen alleen maar uitspraken gedaan worden met betrekking tot de samenhang en effecten van de onderzochte variabelen. Toekomstig onderzoek zou longitudinaal uitgevoerd kunnen worden om uitspraken te kunnen doen over de richting van de effecten (Gravetter & Wallnau, 2009). Daarnaast zou het interessant zijn een grotere diversiteit in de steekproef proberen te verkrijgen, zoals een grotere variatie in etniciteit, waardoor generalisatie mogelijkheden worden vergroot.

Conclusie

Dit onderzoek heeft getracht een bijdrage te leveren aan de wetenschap met betrekking tot opvoedgedrag van ouders in samenhang met de siblingrelatie in de kleuterleeftijd. De resultaten laten zien dat de drie dimensies van opvoedgedrag verschillende, unieke effecten hebben op warmte en conflict in deze siblingrelatie. Ouderlijke warmte/ ondersteuning lijkt van belang voor het ervaren van warmte in de siblingrelatie. Negatieve controle lijkt vooral samen te hangen met het ervaren van conflict in de siblingrelatie. Psychologische controle hangt hier daarentegen niet mee samen. Moeders blijken meer warmte/ ondersteuning te bieden aan hun kinderen dan vaders. Moeders en vaders verschillen niet in de mate waarin zij negatief opvoedgedrag (zowel negatieve als psychologische controle) vertonen. Tevens lijkt de sibling-seksecombinatie geen effect op het ouderlijk opvoedgedrag en op warmte en conflict in de siblingrelatie te hebben. De manier waarop siblings in de kleuterleeftijd met elkaar omgaan wordt dus beïnvloed door de manier waarop ouders met hen omgaan. Modeling speelt hierbij een belangrijke rol.

Referenties

- Adamsons, K., & Buehler, C. (2007). Mothering versus fathering versus parenting: Measurement equivalence in parenting measures. *Parenting: Science and Practice*, 7, 271-303. doi:10.1080/15295190701498686
- Aquilar, B., O'Brein, K. M., August, G. J., Aoun, S. L., & Hektner, J. M. (2001). Relationship quality of aggressive children and their siblings: A multiinformant, multimeasure investigation. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 29, 479-489. doi: 10.1023/A:1023/A:1012273024211
- Aunola, K., & Nurmi, J. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development*, 76, 1144-1159. doi:10.1111/j.1467 8624.2005.00841.x
- Baumann, S. L., & Dyches, T. T., & Braddick, M. (2005). Being a sibling. *Nursing Science Quarterly*, 18, 51. doi: 10.1177/0894318404272108
- Bandura, A. (1978). Social-learning theory of aggression. *Journal of Communication*, 28, 12-29. doi: 10.1111/j.1460-2466.1978.tb01621.x
- Bem, S. L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42, 155-162. doi:10.1037/h0036215
- Branje, S. J. T., Lieshout, C. F. M. van, Aken, M. A. G. van, & Haselager, G. J. T. (2004). Perceived support in sibling relationships and adolescent adjustment. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45, 1385-1396. doi: 10.1111/j.1469-7610.2004.00332.x
- Braungart-Rieker, J., Garwood, M. M., & Stifter, C. A. (1997). Compliance and noncompliance: The roles of maternal control and child temperament. *Journal of Applied Psychology*, 18, 411-428. doi:10.1016/S0193-3973(97)80008-1
- Brody, G. H. (1998). Sibling relationship quality: Its causes and consequences. *Annual Review of Psychology*, 49, 1-24. doi: 10.1146/annurev.psych.49.1.1
- Brody, G. H. (2004). Siblings' direct and indirect contributions to child development. *American Psychological Society*, 13, 124-126. doi: 10.1111/j.0963-7214.2004.00289.x
- Buist, K. L. (2012). *The Parent Report of Early Sibling relationship quality (PRE-SIB)*. Unpublished manuscript.
- Calkins, S. D., Dedmon, S. E., Gill, K. L., Lomax, L. E., & Johnson, L. M. (2002). Frustration in infancy: Implications for emotion regulation, physiological processes and temperament. *Infancy*, 3, 175 – 197. doi:10.1207/S15327078IN0302_4
- Calzada, E. J., Eyberg, S. M., Rich, B., & Querido, J. G. (2004). Parenting disruptive preschoolers: Experiences of mothers and fathers. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 32, 203-213. doi:10.1023/B:JACP.0000019771.43161.1c

- Caspi, A., Moffitt, T. E., Morgan, J., Rutter, M., Taylor, A., Arseneault, L., ... Polo-Thomas, M. (2004). Maternal expressed emotion predicts children's antisocial behavior problems: Using monozygotic-twin differences to identify environmental effects on behavioral development. *Developmental Psychology, 40*, 149-161. doi:10.1037/0012-1649.40.2.149
- Criss, M. M., & Shaw, D. S. (2005). Sibling relationship as context for delinquency training in low-income families. *Journal of Family Psychology, 19*, 592-600. doi:10.1037/0893-3200.19.4.592
- Dallaire, D. H., & Weinraub, M. (2005). The stability of parenting behaviors over the first 6 years of life. *Early Childhood Research Quarterly, 20*, 201-219. doi:10.1016/j.eceresq.2005.04.008
- Deater-Deckard, K., Dunn, J., & Lussier, G. (2002). Sibling relationships and social-emotional adjustment in different family contexts. *Social Development, 11*, 571-590. doi: 10.1111/1467-9507.00216
- Dunn, J., Slomkowski, C., & Beardsall, L. (1994). Sibling relationship from preschool period through middle childhood and early adolescence. *Developmental Psychology, 30*, 315-324. doi: 10.1037//0012-1649.30.3.315
- Eagly, A. H., Wood, W., Diekmann, A. B. (2000). Social role theory of sex differences and similarities: A current appraisal. In T. Eckes, H. M. Trautner (Eds.) *The Developmental Social Psychology of Gender* (pp.123 -174). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Engle, P. L., & Breaux, C. (1998). Fathers' Involvement with children: Perspectives from developing countries. *Social Policy Report, Society for Research in Child Development, 12*, 1-24. Retrieved from <http://www.srpd.org/>
- Feinberg, M. E., McHale, S. M., Crouter, A. C., & Cumsille, P. (2003). Sibling differentiation: Sibling and parent relationship trajectories in adolescence. *Child Development, 5*, 1261-1274. doi:10.1111/1467-8624.00606
- Fox, T. L., Barrett, P. M., & Shortt, A. L. (2002). Sibling relationships of anxious children: A preliminary investigation. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology, 31*, 375-383. doi:10.1207/153744202760082630
- Freud, S. (1972). *Inleiding tot de studie der psycho-analyse*. Amsterdam: Wereld-Bibliotheek.
- Gamble, W. C., Ramakumar, S., & Diaz, A. (2007). Maternal and paternal similarities and differences in parenting: An examination of Mexican-American parents of young

- children. *Early Childhood Research Quarterly*, 22, 72-88. doi:10.1016/j.ecresq.2006.11.004
- Garcia, M. M., Shaw, D. S., Winslow, E. B., & Yaggi, K. E. (2000). Destructive sibling conflict and the development of conduct problems in young boys. *Developmental Psychology*, 36, 44-53. doi: 10.1037/0012-1649.36.1.44
- Gill, K., & Calkins, S. D. (2003). Do aggressive/ destructive toddlers lack concern for others? Behavioral and physiological indicators of empathic responding in 2-year-old children. *Development and Psychopathology*, 15, 55-71. doi:10.1017.S095457940300004X
- Gravetter, F. J., & Wallnau, L. B. (2009). *Statistics for the Behavioral Sciences, Eighth edition*. London: Thomson Wadsworth.
- Grossmann, K., Grossmann, K. E., Fremmer-Bombik, E., Kindler, H., Scheuerer-Englisch, H., & Zimmermann, A. P. (2002). The uniqueness of the child–father attachment relationship: Fathers’ sensitive and challenging play as a pivotal variable in a 16- year longitudinal study. *Social Development*, 11, 301–337. doi: 10.1111/1467- 9507.00202
- Gryczkowski, M. R., Jordan, S. S., & Mercer, S. H. (2010). Differential relationship between Mothers’ and fathers’ parenting practices and child externalizing behavior. *Journal of Child and Family Studies*, 19, 539-546. doi: 10.1007/s10826-009-9326-2
- Hakvoort, E. M., Bos, H. M. W., Balen, F. van, & Hermans, J. M. A. (2010). Family relationships and the psychosocial adjustment of school-aged children in intact families. *The Journal of Genetic Psychology*, 171, 182-201. doi:10.1080/00221321003657445
- Howe, N., Aquan-Assee, J., Bukowski, W. M., Lehoux, P. M., & Rinaldi, C. M. (2001). Siblings as confidants: Emotional understanding, relationship warmth and sibling self-disclosure. *Social Development*, 10, 439-454. doi: 10.1111/1467-9507.00174
- Howe, N., Fiorentino, L. M., & Gariépy, N. (2003). Sibling conflict in middle childhood: Influence of maternal context and mother-sibling interaction over four years. *Merrill-Palmer Quarterly*, 49, 183-208. doi: 10.1353/mpq.2003.0008
- Howe, N., & Recchia, H. (2005). Playmates and teachers: Reciprocal and complementary interactions between siblings. *Journal of Family Psychology*, 19, 497-502. doi: 10.1037/0893-3200.19.4.497
- Howe, N., Rinaldi, C. M., Jennings, M., & Petrakos, H. (2002). “No! The lambs can stay out because they got cozies”: Constructive and destructive sibling conflict, pretend play, and social understanding. *Child Development*, 73, 1460-1473. doi: 10.1111/1467-8624.00483

- Karos, L. K., Howe, N., & Aquan-Assee, J. (2007). Reciprocal and complementary sibling interactions, relationship quality and socio-emotional problem solving. *Infant and Child Development, 16*, 577-596. doi: 10.1002/icd.492
- Kim, J. Y., McHale, S. M., Osgood, D. W., & Crouter, A. C. (2006). Longitudinal Course and Family Correlates of Sibling Relationships From Childhood Through Adolescence. *Child Development, 77*, 1746-1761. doi: 10.1111/j.1467-8624.2006.00971.x
- Kramer, L., & Bank, L. (2005). Sibling relationship contribution to individual and family well-being: Introduction to the special issue. *Journal of Family Psychology, 19*, 483-485. doi: 10.1037/0893-3200.19.4.483
- Kretschmer, T., & Pike, A. (2009). Young children's sibling relationship quality: Distal and proximal correlates. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 50*, 581-589. doi: 10.1111/j.1469-7610.2008.02016xgy
- Landry, S. H., Smith, K. E., Miller-Loncar, C. L., & Swank, P. R. (1997). Predicting cognitive-language and social growth curves from early maternal behaviors in children at varying degrees of biological risk. *Developmental Psychology, 33*, 1040-1053. doi:10.1037//0012-1649.33.6.1040
- Marsiglio, W., Amato, P., Day, R., & Lamb, M. (2000). Scholarship on fatherhood in the 1990s and beyond. *Journal of Marriage & Family, 62*, 1173-1191. doi:10.1111/j.1741-3737.2000.01173.x
- McKinney, C., & Renk, K. (2008). Differential parenting between mothers and fathers: Implications for late adolescents. *Journal of Family Issues, 29*, 806-827. doi: 10.1177/0192513X07311222
- Milevsky, A., Schlechter, M. J., & Machlev, M. (2011). Effects of parenting style and involvement in sibling conflict on adolescent sibling relationships. *Journal of Social and Personal Relationships, 28*, 1130-1148. doi: 10.1177/026540751140694
- Modry-Mandell, K. L., Gamble, W. C., & Taylor, A. R. (2007). Family emotional climate and sibling relationship quality: Influences on behavioral problems and adaptation in preschool-aged children. *Journal of Child and Family Studies, 16*, 61-73. doi: 10.1007/s10826-006-9068-3
- Neuman, W. L. (2012). *Understanding research*. Boston: Pearson Education.
- Pike, A., Coldwell, J., & Dunn, J. F. (2005). Sibling relationships in early/middle childhood: Links with individual adjustment. *Journal of Family Psychology, 19*, 523-532. doi:10.1037/0893-3200.19.4.523
- Recchia, H. E., & Howe, N. (2009). Sibling relationship quality moderates the associations

- between parental interventions and siblings' independent conflict strategies and outcomes. *Journal of Family Psychology*, *23*, 551-561. doi: 10.1037/a0014980
- Reitz, E., & Deković, M. (2006). De ouder-kindrelatie: wie beïnvloedt wie? *Kind en Adolescent*, *27*, 84-99. doi:10.1007/BF03060980
- Richmond, M. K., Stocker, C. M., & Rienks, S. L. (2005). Longitudinal associations between sibling relationship quality, parental differential treatment, and children's adjustment. *Journal of Family Psychology*, *19*, 550-559. doi: 10.1037/0893-3200.19.4.550
- Russell, A., Aloa, V., Feder, T., Glover, A., Miller, H., & Palmer, G. (1998). Sex-based differences in parenting styles in a sample with preschool children. *Australian Journal of Psychology*, *50*, 69-99. doi:10.1080/00049539808257539
- Sayer, L. C., Bianchi, S. M., & Robinson, P. J. (2004). Are parents investing less in children? Trends in mothers' and fathers' time with children. *American Journal of Sociology*, *110*, 1-43. doi:10.1086/386270
- Shanahan, L., McHale, S. M., Crouter, A. C., & Osgood, D. W. (2008). Linkages between parents' differential treatment, youth depressive symptoms, and sibling relationships. *Journal of Marriage and Family*, *70*, 480-494. doi:10.1111/j.1741-3737.2008.00495.x
- Simons, L. G., & Conger, R. D. (2007). Linking mother-father differences in parenting to a typology of family parenting styles and adolescent outcomes. *Journal of Family Issues*, *28*, 212-241. doi:10.1177/0192513X06294593
- Soenens, B., Luyckx, K., Vansteenkiste, M., Duriez, B., & Goossens, L. (2008). Clarifying the link between parental psychological control and adolescents' depressive symptoms. *Merrill-Palmer Quarterly*, *54*, 411-444.
- Stattin, H., & Kerr, M. (2000). Parental monitoring: A reinterpretation. *Child Development*, *71*, 1072-1085. doi:10.1111/1467-8624.00210
- Verhoeven, M., Junger, M., Aken, C. van, Deković, M., & Aken, M. A. G. van. (2007). Parenting during toddlerhood: Contributions of parental, contextual, and child characteristics. *Journal of Family Issues*, *28*, 1663-1691. doi:10.1177/0192513X07302098
- Verhoeven, M., Baar, A. van, Deković, M., & Bodden, D. (2010). *The development of a Comprehensive Early Childhood Parenting Questionnaire (CECPAQ)*. Unpublished manuscript.
- Waite, E. B., Shanahan, L., Calkins, S. D., Keane, S. P., & O'Brien, M. (2011). Life events, sibling warmth and youth's adjustment. *Journal of Marriage and Family*, *73*, 902-912. doi:10.1111/j.1741-3737.2011.00857.x

- Weaver, S. E., Coleman, M., & Ganong, L. H. (2003). The sibling relationship in young adulthood: Sibling functions and relationship perceptions as influenced by sibling pair composition. *Journal of Family Issues, 24*, 245-263. doi: 10.1177/0192513X02250098
- Wissink, I. B., Deković, M., & Meijer, A. M. (2006). Parenting behavior, quality of the parent-adolescent relationship, and adolescent functioning in four ethnic groups. *Journal of Early Adolescence, 26*, 133-159. doi:10.1177/0272431605285718
- Yu, J. J., & Gamble, W. C. (2008). Pathways of influence: Marital relationships and their association with parenting styles and sibling relationship quality. *Journal of Child and Family Studies, 17*, 757-778. doi: 10.1007/s10826-008-9188-z
- Zhou, Q., Eisenberg, N., Losoya, H. S., Faves, A. R., Reiser, M., Guthrie, I. K., Murphy, B. C., Cumberland, A. J., & Shepard, S. A. (2002). The relations of parental warmth and positive expressiveness to children's empathy-related responding and social functioning: A longitudinal study. *Child Development, 73*, 893-915. doi:10.1111/1467-8624.00446